

Tajemný doktor Brouk

Život známého provokatéra a bonvivána lze poprvé nahlédnout vcelku

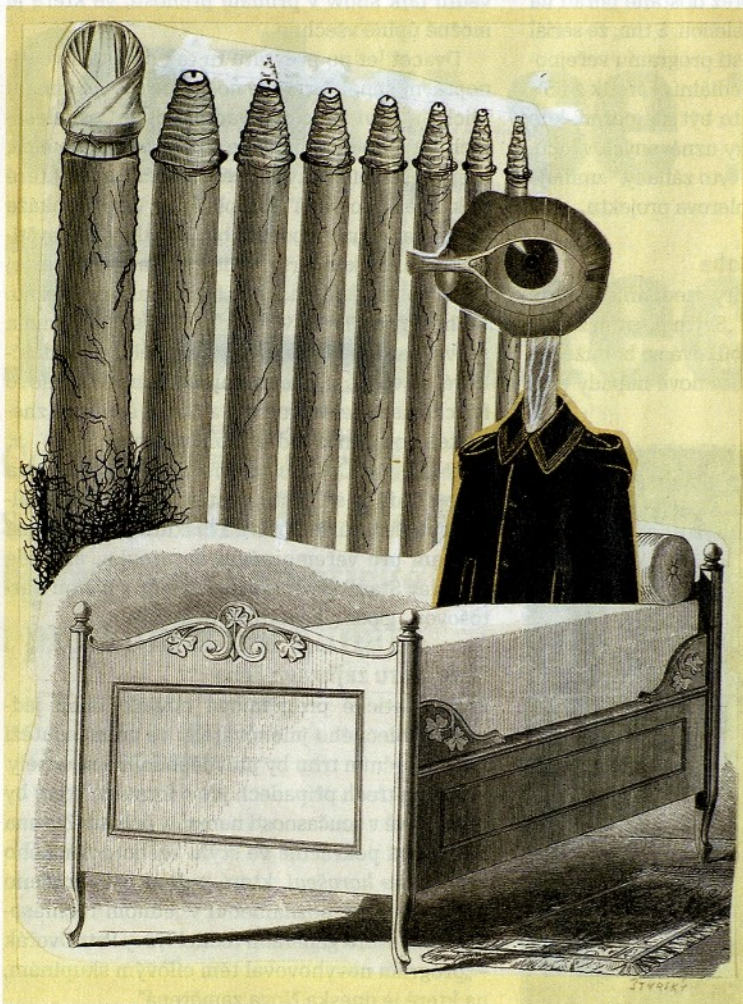

FOTO NAKLADATELSTVÍ ARGO

Důvěrnost není pozváním ke sprostotě. (Koláže Broukova přítele Jindřicha Štyrského k Nezvalově knize *Sexuální nokturno*)

Básník Josef Hiršal zaznamenal v knize vzpomínek historiku o tom, jak si jej v dávném roce 1941 bonviván a psychoanalytik surrealistické skupiny Bohuslav Brouk zvolil za společníka při tazích pražskými nočními lokály: „Sotva se posezení v Dunaji, U Šupů či u Paukrty chýlilo ku konci, vyzval mě pološeptem Brouk: ‚Zavolej do Astorky Kašpíka nebo vrchního do Bonnuityky, že tam přijdem!‘ Příkaz jsem se snažil vyplnit co nejdiskrétněji, a pak jsme se většinou taxikem přesunuli do lokálů hluboce nočních. Bylo-li zavřeno, stačilo zaklepat a vyslovit kouzelné zařikadlo: doktor Brouk.“

Až do odchodu za hranice v roce 1948 byl doktor Brouk (1912–1978) pravým enfant terrible inte-

lektuální Prahy. Pocházel z velkoobchodnické rodiny (firma Brouk a Babka) a provokativnost jeho postojů včetně levicové orientace lze jistě částečně chápat i jako vzpouru proti domácímu prostředí. Jeho teorie, ve kterých rozvíjel freudismus, nehleděly na společenská tabu, demystifikovaly společenské kultury a pobuřovaly erotickými tématy. Stačí vyjmenovat tituly jeho některých publikací a esejí z třicátých let: *Manželství - sanatorium pro méněcenné*, *Patologie životní zdatnosti*, *Stoupa života*, *Onanie jako životní názor*.

Brouk musel šokovat i tím, že jeho pohled na – pro surrealismus klíčová – témata touhy a lásky naprosto postrádal sentimentální zabarvení, jež v české meziválečné avantgardě prosazoval vlivný

Vítězslav Nezval. Vystudovaný přírodovědec a filozof B. B. nebyl nadšeným milencem života, ale naopak defetistou a skeptikem. Takový byl v bezstarostné době pražské bohémy a takovým zůstal i v desetiletích, která následovala a zdaleka už bezstarostná nebyla. Právě této pohnuté doby mezi lety 1948 až 1978 se týkají dokumenty – ať už z pera samotného Brouka nebo svědků a přátel –, které do knihy *Zde trapno existovat* sebral a uspořádal Viktor A. Debnár.

Budoucím milenkám

Bohuslav Brouk emigroval ve svých třiceti šesti letech a skoro stejně tak dlouhou dobu pak prožil v Paříži, Melbourne a nakonec v Londýně. Hranice překročil vybaven aktovkou, do níž se „sotva vešlo pyjama a toaletní potřeby“. Svědectví o jeho prvních letech ve Francii podává básník, žijící dnes v Portugalsku, František Listopad. Protloukali se tehdy společně a stýkali se také s Broukovými přáteli – Toyen a Jindřichem Heislerem. Brouk se uchytil ve Výboru pro sociální pomoc československým uprchlíkům. Psal například do Zpravodaje československé emigrace, jehož vydavateli byly známé osobnosti exilu, někdejší ministr Hubert Ripka a František Kovárna.

Broukovi články, básně a dopisy představují důležité svědectví o situaci českých emigrantů. Dále tu máme texty, které Brouk začal psát v Paříži a pokračoval v nich v Melbourne. Jsou součástí autorových dlouhodobých úvah o hrdinství a svobodě (na vydání ještě čeká Broukův obsáhlý spis *O šalbě svobody a filosofie*, psaný v letech 1953 až 1957) a Brouk je stylizuje jako *Dopisy z exilu příštím milenkám*. Do památníčku si je ale uloží málokdo. Laboratorně anatomický pohled rozbíjí hned v prvních odstavcích jakékoli nadnesené představy.

„Klidně a střízlivě uvažováno: lidé chtějí žít co nejšťastněji a s tímto záměrem si hledají cestu, která by jim v tom kladla co nejméně překážek. Někteří hledají lišácky tuto cestu doma v kolaboraci s komunisty a druzí se ji zase domnívají neméně lišácky nalézt v exilu.“ Brouk, skeptický k odboji a odpůrce jakéhokoli sentimentálního vlastenčení, nahlíží do situace poválečného Československa: „Ve jménu lidu byl zesprostáčen svět, ve jménu člověka Vás, má drahá, prosím, abyste mi to nepřipomínala a byla distinguovaná. Důvěrnost není pozváním k sprostotě a nevkusy a v den, kdy si spravíte podvazek mincí nebo podprsenku spínacím špendlíkem, není nutno, abyste se přede mnou svlékala.“

Navzdory slovlům o lišáctví se Brouk v exilu společensky angažuje a podrobně sleduje i události v Československu. Zhnuseně referuje o oslavách prvního výročí únorového puče, ironicky zaznamenává proměny těch, jež kdysi znal, například svého profesora Jana Mukařovského, který dříve tíhnul k surrealismu a nyní se v „trapné ekvilibristické rektorské přednášce“ prohlásil za stoupence socialistického realismu. V korespondenci s Jaroslavem Dreslerem z padesátých let se Brouk zabývá podstatným momentem československé meziválečné avantgardy: jejím vztahem k levicovým ideologiím. Popisuje i vlastní krátkou kariéru v KSČ a také své místo mezi surrealisty: „Vstoupil jsem do skupiny hlavně pro přátelství se Štyrským a Toyen a jen na jejich naléhání jsem pode-

psal projev loajality KSČ, který koncipoval Nezval s Kopecským. Kopecký měl totiž výhrady proti mé a Štyrského účasti ve skupině.“

Bílý plášť

Třicet let po jeho smrti se jméno Bohuslava Brouka z povědomí českých intelektuálů a bohémů zcela nevytratilo, a to ani tehdy, když od něj nic nečetli. Přezívá jako sympatická postava excentrika, provokatéra, autora slavného pojednání o onanii. S knihou *Zde trapno existovat* se však Broukův život přestává jevit jako mýtus nebo jen série recesí, poprvé jej nahlížíme vcelku a reálně.

Nejenže poznáváme jeho zralé postoje, v nichž často rekapituluje názory svého mládí – surrea-

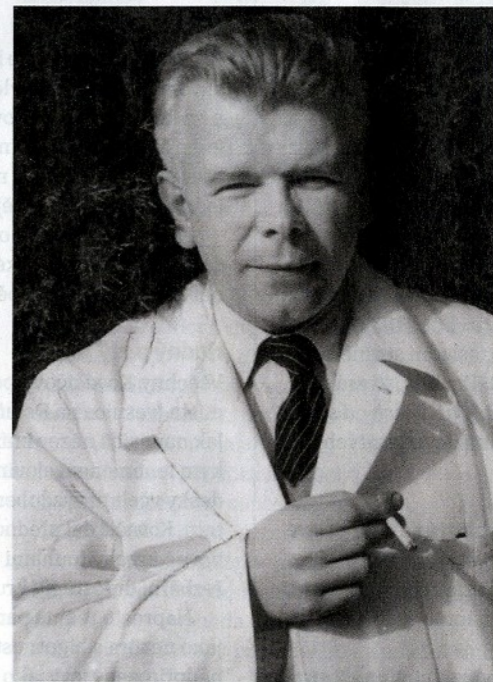

FOTO NAKLADATELSTVÍ ARGO

Patolog české společnosti. (Bohuslav Brouk)

lismus, s výjimkou prací Štyrského a Toyen, například nazývá „reklamní záležitostí“. Mezi dokumenty nacházíme i zatykač vojenského prokurátora vydaného na Brouka v říjnu 1948, svazky ministerstva vnitra, průkazy. Kniha je opatřena třemi předmluvami – V. A. Debnára, Vladimíra Papouška a Vladimíra Boreckého, soupisem literatury o autorovi a rejstříkem jmen, včetně krátkých medailonů osobností z Broukova okolí. Vloudila se sem i chyba: u několika básní byl jako autor mylně uveden F. Listopad, zřejmě proto, že řada Broukových věcí pochází z Listopadova archivu.

Poprvé máme k dispozici i fotografie z pozdější doby. Jedna z nich se jmenuje „člověk přestrojený za chemika“ a pochází z Melbourne 50. let. Vidíme na ní nenápadnou postavu v bílém plášti a toto přestrojení možná Brouka charakterizuje nejlépe. Skepse, humor, ostrý, iluzemi nezastřený pohled z něj učinily pronikavého glosátora společnosti a jejích nálad. Ne chemika, ale spíše patologa české společnosti. ■

MARIE LANGEROVÁ

Autorka je literární teoretička.

BOHUSLAV BROUK: ZDE TRAPNO EXISTOVAT
Editor Viktor A. Debnár, Host, 397 stran